

VISSELTOFTABYGDENS SAGA

Bondestenålder

Visseltofta socken delas av Helgeån, en numera mörk vattenåder (till följd av hysterisk dikning och ökad humusflykt), som fordom varit en bidragande orsak till platsens kolonisation, någon gång under vår förhistoriska tid. Framförallt de vattennära flacka delarna visar upp lämningar från så långt tillbaka som stenålderstidens bosättningar och sporadiska besök. Inte bara vid Helgeån utan också vid t ex Vesljangasjön och i Kylen utmed Simontorpsån finns spår, t ex bearbetad flinta.

Brons- och Äldre Järnålder

Bronsåldersperioden (ca 1800 fKr till 500 fKr) och Äldre Järnålder (ca 500 fKr till 550 eKr) är väl belagd inom socknen och flertalet lämningar härrör från denna tid varvid kan nämnas tre strategiskt placerade och delvis imponerande gravrösen, Drakabjär, Jättarör och Rörbjär. Framförallt Rörbjärs monumentalitet påvisar närvaron av en elitär grupp av individer vilka sannolikt styrde närområdet. Från samma tid finnes vidare flertalet odlingsrösen, s.k. fornåkrar/röjningsrösen, och så troligen även de bautastenar som finns i Visseltofta kyrkby, varav endast två återstår. En rumslig studie av materialet ger oss kunskapen om att främst Helgeåns dalgångar nyttjades. Österut och västerut är frånvaron mer slående. Det enkla jordbruket baserat på svedjning tog stora ytor i anspråk och befolkningens storlek var nog trots lämningssamfundningen ringa.

Yngre Järnålder

Visseltofta socken påvisar enbart fragment av spår från Yngre Järnålder (ca 550 eKr till 1050), ännu så länge, vilket sannolikt tyder på att Visseltofta och närområdet, liksom flera andra nordskånska delar, inte uppvisar någon stark befolkningskontinuitet från tidigare nämnda historiska perioder och till den senare expansiva medeltidsperioden. Avsaknaden tyder på omfattande folkförflyttningar och att man sökte nya områden för odling eller annan utkomst. Troligen började reträtten redan kring folkvandringstid (omkr år 400-600 eKr) och den ringa närvaron i området varade till strax in på det nya årtusendet.

Danska riket och Kristendom

Emellertid har en viss befolkning funnits kvar och framförallt kyrkans etablering, troligen kring sekelskiftet 1100, är ett bevis för detta. Den framväxande kristendomen, samt bildandet av riket Danmark, staten, initierade indelningen i administrativa enheter och därutav får vi anta att det funnits ett visst underlag i närområdet och att Visseltoftabygden därutav existerat i någon form. Den manifestering som kyrkobyggnaden resulterade i kan ha strategiskt

tillkommit på en plats som tidigare var betydelsefullt ur religiös (hednisk) tappning eller som kultplats i någon form. Vi kanske i framtiden kan få fler svar på frågan.

Som en del av den kolonisationsrenässans som skedde under medeltiden, med inledning omkring 1100-talet, skapades successivt den socken som vi idag känner igen. Dagens kyrkobyggnad har delar som sträcker sig tillbaka till minst omkring 1300 (dendrokronologisk undersökn.) och troligen ersatte stenbyggnaden en äldre träbyggnad, i en tid då sockenbefolkningen ökade.

Bybildning och nybyggande

1372 omnämns ortsnamnet Visseltofta för första gången, i ett testamente med kyrklig anda och senare under 1400-talets del tillkommer flera skriftliga bevis för ytterligare byar inom socknen. På 1500-talet hade socknens alla byar tillskapats (senast omkring 1584 enligt den äldsta mantalslängden). Efter 1300-talets agrara kris, med digerdöden i spetsen och som resulterade i en befolkningsmässig och ekonomisk nedgång, var befolkningskurvan uppåtgående och den hejdades bara tillfälligt under en period innan den på 1700-talet åter satte igång, med nyodling och nybyggnationer på de befintliga byarnas mark. Det som stod i centrum för den Nordskånska medeltiden var järnet och trävarorna (kol, tjära och timmer). Det är tydligt att dessa utkomstkällor varit betydande och en tydlig orsak till nybyggnationen framfart. Frigivandet av slavar (inom Danmark skedde detta kring 11-1200-talet) och en överhettad storgodsdrift i södra Skåne medförde också möjligheter till kolonisationen av Göingebygden.

Befolkningstillväxt

Med långsamt start under 1700-talets första del expanderade torprörelsen, varvid en kulmen nåddes på 1800-talets andra hälft. Visseltofta har haft inte mindre än 331 kända

torpbebyggelser, varav en stor andel idag enbart återfinnes som byggnadslämningar i skog och mark. Vissa är t.o.m. bortodlade. Torpen och dess befolkning är väl dokumenterad i mästerverket, boken "Torp och backstugor i Visseltofta socken" av Svante Gunnarsson (indirekt även Ragnar Hallberg), utgiven 1957. Boken är en raritet som är svår att införskaffa (nytryck saknas) men som finns att låna på flera av biblioteken i Nordöstra Skåne. Ragnar och Svante, båda födda på senare delen av 1800-talet, hade förmånen att intervjua folk i livet som var födda en bra bit ner i 1800-talet. De dokumenterade en ovärderlig skatt där bara TOB-boken är en del. Ragnar skrev sedan flera artiklar i tidningar och i Osby Hembygdsförenings årsböcker.

Industrialisering

Industrialiseringen förändrade landsbygden och befolkningsstrukturen. Framförallt de obesuttna, ofta pga. ren fattigdom och misär, lämnade landsbygden i ett rasande tempo kring sekelskiftet 1900. Inte bara de svenska städerna lockade, utan även Tyskland och Danmark, men framförallt hamnade Nordamerika i blickfånget. Med sjunkande lönsamhet i jordbruket minskade möjligheterna till arbeten på landsbygden, samtidigt som konkurrensen kring produkterna hårdnade genom tekniska landvinningar. Efterkrigstidens (1945) optimism kantades av landsbygdens successiva och allt snabbare reträtt. För bygder som Visseltofta blev skogen en alternativ och allt viktigare inkomstkälla redan vid sekelskiftet 1900 och med den som tillägg kunde några mångsysslande brukare i varje by kämpa sig vidare långt in på 1970 och -80 talen.

Idag och imorgon

Idag återstår bara spillror av den inkomstkälla som en gång var vår nations basnäring. Visseltoftabygden har t ex idag fler hästar för fritidsbruk än nötkreatur. Större industrier saknas, det stora sågverket lades ner på 1990-talet. Ett antal hantverkare finns, annars pendlar man lätt härifrån med hjälp av goda tågförbindelser från stambanans Osby, eller från Markaryd (vardera ca 10 km från Visseltofta). Viktiga arbetsgivare är Nibe, IKEA och kommunerna. Affärer saknas. Snapphanebygdens Sparbank har emellertid kvar sin filial, öppet en dag i veckan. I utkanten finns Gräsljunga Gårdsbutik med ekologiska varor, mycket egenproducerat men också en del annat att erbjuda. I övrigt har framtiden i mångt och mycket mötts med försiktighet och förnuft. Visseltofta är en ort som tack vare att den hamnat utanför äldre och viktiga stationssystem inte vuxit ur tiden och historien. Här finns inga förslummade kvarter, inga tomma hus eller industrikåkar. Här finns bara en typisk skandinavisk förnöjsamhet, kultur, natur och särart i förening, inklämt i den charm som det mosaikartade skogslandskapet ger.

Visseltofta skola med "dagis" strävar vidare och här erbjuder kommunen platser för bygdens barn upp till 5:e klass varefter man får åka till Osby. Skolbyggnaden är kyrkbyns femte i ordningen sedan 1820-talet. Dessutom fanns fram till 1950-talet två ytterligare byskolor inom socknen, Vesljunga och Kylan. Båda dessa två skolbyggnader är idag nav i Vesljunga, respektive Kylens bygdegårdsföreningar. Visseltofta är en aktiv by och allt sedan 1970-talet återkommande uppmärksammas medialt tack vare förekomsten av aktiva medlemmar, initierade opinionsbildare och framsynta individer.

VISSELTOFTA KYRKA

Visseltofta kyrka

Kyrkan i Visseltofta är uppförd av sten i romansk stil utan absid - absid innebär en normalt halvrund del i kyrkans främre parti (koret) oftast motsvarande altarrummet. Visseltoftakyrkan raka östvägg kan innebära, i ett nordskånskt perspektiv, att kyrkans byggande initierats av kungen och inte via någon lokal storman med intresse av att påskina sin makt och närhet till den nya religionen och därmed den nya maktfaktorn.

Absidkyrkorna i Göinge, såsom t ex Brönnestad och Farstorp, tolkas i detta läge som ett icke kungligt byggnadselement. Sannolikt avspeglar de regionala olikheterna i såväl byggnader som sockenutformning skillnader i kronologi samt sociala och ekonomiska förhållanden. Möjligen var det kung Sven Estridsen (1000-talets senare del), eller kanske under någon senare kungs regenttid på 1100-talet, som Visseltofta kyrksocken tillkom.

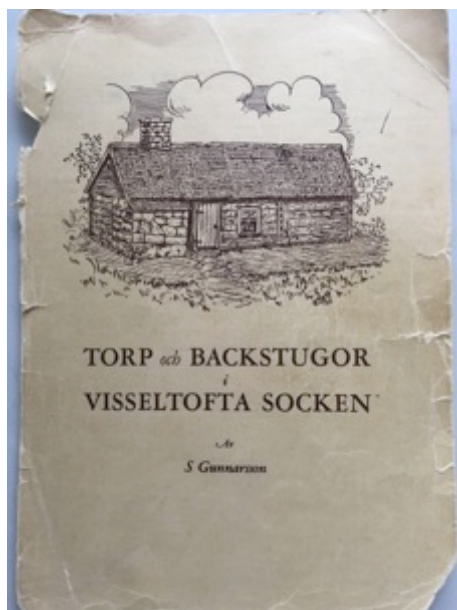
Kyrkornas särdrag allmänt var ofta ett resultat av influenser från framförallt Tyskland och England, de länder som mest påverkade kristnandet av Norden. Enligt uppgifter välvdes kyrkan under 1400-talet. Tornets övre delar ombyggdes 1759 och en korsarm i norr tillkom 1781. En korsarm i söder uppfördes 1872-73 i nyromansk stil, och 1917 ersattes den norra korsarmen med en ny lik den södra. I koret finns romanska kalkmålningar från 1100-talets senare del. Altaruppsatsen härrör från 1500-talets senare del, med målningar i fälten från 1700-talet och predikstolen är från 1594. Dopfunten är troligen samtida med kyrkan. Västtornet med klocka uppfördes 1839 och ersatte en enskilt belägen klockstapel av trä. Samma år ombyggdes också långhuset och koret. Möjligen var det då som det nuvarande välvda enfärgade trätaket tillkom och det gamla hamnade i delar på Söndragård i Visseltofta, uppspikat såsom extrapanel mot yttertaket utan tanke på bibehållande av tidigare struktur.

HEMBYGDSLITTERATUR

LÄS MER OM VISSELTOFTA

Visseltoftabygden i litteraturen

Förutom vår egenproducerade hembygdslitteratur, med flera olika medverkande författare, finns en del ytterligare litteratur med direkt koppling till Visseltoftabygden, men också en mängd tryckt material om närområdet, om Göingebygden. Göinge är speciellt, en tidigare riksdal av Danmark som förvisso var en utpost i det Danska riket, men som intog en särställning då det gällde skyddet av riket, men också som råvaruleverantör av träprodukter och järn. Mycket av Göingebygdens historia är oskriven men mycket har ändå genom åren publicerats, genom enskilda forskares förssorg eller via de många hembygdsföreningarna. Nedan ett litet smakprov.

Torp och backstugor i Visseltofta socken

Ett praktverk för släkt- och hembygdsforskaren är boken *Torp- och Backstugor i Visseltofta socken*, utgiven 1957 (ovan i ett väl använt exemplar). Bokens författare, Svante Gunnarsson var uppväxt i Boalt, Visseltofta och vigde sitt liv åt att forska om de obesuttnas, torparnas, levnadsöden inom Visseltofta socken. Han var uppväxt på 1800-talets andra hälft och kunde göra direkta intervjuer med människor som upplevt torpepokens högtid. Tillsammans med en annan Visseltoftabo, hembygdsforskaren Ragnar Hallberg, vilken valde att avstå från författarnamnet i boken, minutiöst genomforskades alla torpen, dess belägenheter och befolkningens kyrkboksuppgifter. Resultatet är en guldgruva för den som vill släktforska eller återfinna platsen för sina förfäder. Boken är slutsåld sedan många år men finns på flera bibliotek och kan ibland återfinnas hos antikvariat.

Längsmed en åder af lif

2010 utkom hembygdsforskaren Mattias Persson, Vesl junga, Visseltofta, med boken Längsmed en åder af lif (ISBN ISBN 978-91-633-7789-1 (inb). Boken i A4 format innehåller ca 450 sidor och följer var gårds utveckling i västra sockenhalvan, Visseltofta. Från senmedeltid till nutid. Rikt illustrerad och med mycket demografiska uppgifter, en guldgruva för den med rötter i Visseltoftabygden. Arbetet fortgår för en framtida del 2 som skall täcka östra sockenhalvan. Boken är slutsåld och eventuellt nytryck kommer att ske i samband med utgåva 2. Vid intresse kontakta författaren via hembygdsföreningens kontaktformulär. Ett smakprov ur Längsmed en åder af lif, om Hesslycke by, hittar ni nedan.

Brogårdhssamlingen

För den som vill forska/läsa om Visseltofta, veta mer om bygden och specifika händelser eller miljöer, rekommenderas också bokserien (häften), totalt ca 400 sidor, Så länge korparna flyger, om Visseltoftabyn Kylen, eller Kylie. Serien är slutsåld och utkom på 1980-talet via författarna Sixten Svensson och Tord Jöran Hallberg. Serien finns att låna via olika bibliotek, bl a Osby. Osby Hembygdsförening har sedan 1950-talet utgivit årliga hembygdsböcker med flera återkommande notiser som rör Visseltofta. Till serien finns ett författaregister tillgängligt och av de som skrivit specifikt om Visseltofta kan nämnas, Tord Jöran Hallberg, Sixten Svensson, Erland Troedsson, Ragnar Hallberg och Ulf Björkdahl. Ett rikt material utgör författaren Thore Brogårdhs alla böcker med i huvudsak äldre bildmaterial. Böckerna utkom mellan 1950-talet och ca 1990. Böckerna är slutsålda men återfinnes rikligt på lokala antikvariat och på biblioteken i närområdet. Bildmaterialet täcker ett stort geografiskt område i norra Skåne, södra Småland och Halland. Allt bildmaterial finns avskannat och sökbar via en databas enligt länk.